

Entä jos lapsetkin saisivat äänestä?

Arvioidessaan kiistattoman älyllisesti, jopa kiehtovasti *Kyösti Pekosen* kirjaa *Symbolinen modernissa politiikassa* tämän lehden numerossa 3/92 *Jouko Huru* antoi, hänen omaa sanontaansa käyttäkseni, minun seikkailu näkyvästi tekstissään. Totta kai se imarteli minua.

En reagoi asioihin, joista ilmeisesti olemme Hurun kanssa täysin tai osapuolleen samaa mieltä. Niitä tuntuu olevan aika lailla. Sen sijaan tarkennan eräitä ajatuksiani, joihin Huru epäpoleemisesti tai poleemisessa mielessä viittasi.

Kerroin tämän lehden (3/91) pääkirjoituksessa tosiaan, että lapsena ja vielä varhaisuorenaikin olin tuon ajan poliitikkojen symbolien vanki. Muistan yhä *C.G.E. Mannerheimin* ja *J.K. Paasikiven* symbolisuuden. *Urho Kekkosen* osalta tilanne oli osin toinen, koska aloin kiinnostua hänestä vasta aikuistuessani. Kaikki hänen symbolisuudessaan, esim. siihen kuulunut persoonallinen kovuus, ei minua miellyttänyt, mutta se synnytti tarpeen yrittää pohtia Kekkosta ja nimenomaan hänen ulkopoliittikaansa "syvemmin" kuin olin pohtinut hänen edeltäjiään. Sitaatit sanan "syvemmin" ympärillä ovat tarkoin harkittuja ja niihin tietenkin sisältyy varaus.

Näin minusta tuli kekkoslainen.

Huru tuntuu pitävän jotenkin salonki-kelvottomana pohtia "materiaalisen" ja "symbolisen" suhdetta. Havainnollistan asiaa esimerkillä joka ei liity suoraan politiikkaan; näin siksi että en ole politiikan alueelta löytänyt yhtä selkeää esimerkkiä.

Carl Lewis on maailman kaikkien aikojen menestyneimpiä yleisurheilijoita. Hänen harvoista tappioistaan noloin lienee ollut häviö *Ben Johnsonille* Soulin olympialaisten 100 metrillä. Mutta miten kävi, Johnson kärähti doping-testissä ja

joutui luovuttamaan kultamitalinsa Lewisille. Johnsonista tuli "epäpuhtaan" urheilun symboli, kun taas Lewisin kunnia "puhtaan" urheilun symbolina vain kirkastui.

Maailman urheilupiireissä kuitenkin liikkuu yhä sitkeämpänä huhumainen mutta vahva epäily, jonka mukaan Lewis huikene tuloineen tilaa omat dopinginsa erikoisvalmisteina, joihin nykyiset testit eivät reagoi. Mutta jospa testejä kehitellään ja myös Lewis joutuu eräänä päivänä kiinni? Silloin materiaallisen ja symbolisen suhde varmaan alkaisi edes hieman avautua sitoutuneimmallekin "subjektivistille" (raffinoitu ilkeys, "objektivistin" vastakohta).

Eikö esimerkini ollut vulgaarin triviaali? Oli. Juuri vulgaarin triviaalit esimerkiksi saattavat olla opettavaisimpia.

Entä politiikan ja poliitikkojen symbolisuus? Huru ei ole — eikä Pekonenkaan sen puolesta — kiinnittänyt huomiota siihen, miten symbolinen on *julkista* ja ei-symbolinen *yksityistä*.

Olkoon toinen esimerkitapaukseni *Mauno Koivisto*, koska hänet mainitsevat niin Pekonen kuin Huru. Jos Koivisto saisi päähänsä mennä psykoanalyysiin tai ylimalkaan terapiaan, niin tietävästi jokaisen tunnetun terapiasuuntauksen edustajan pyrkimyksenä olisi yhteistyössä asiakkaansa kanssa tunkeutua tämän symbolisen ja julkisen imagon "taakse" ei-symboliseen ja yksityiseen. Aavistuksen tämän pyrkimyksen mahdollisuudesta antaa muuten *Eino S.* ja *Ville Revon* kirja *Päämies*, joka sisältää tulkintoja myös Kekkosen yksityisyydestä.

Ulottuvuuksia riittää. Eri asia kuin julkisen ja yksityisen ero on politiikan symbolisen puolen ja sen sisällön — tai ns. sisällön tai "sisällön", jos tämä paremmin miellyttää — ero. Pekonen tuon eron tunnustaa, mutta Huru taitaa olla paavia paavillisempi, vai olenko lukenut häntä "liian symbolisesti"?

Miten sattuikaan, *Risto Kunelius* tulee samassa *Tiedotustutkimuksen* numerossa 3/92 (s. 96) korostaneeksi asioiden

kuvauksen ja selityksen eroa: "Toisinaan todella näyttää siltä, että päätöksenteko kietoutuu yhä enemmän viestintään, näyttää siltä että asiat nousevat esiin entistä valmiimpina." Muutettavat muutetaan tässä "näyttämisen" ja "olemisen" erossa on ideaa niille, joilla on kunnianhimon yritys tunkeutua symbolisen ja ei-symbolisen eroon.

Toisaalta myönnän mielelläni, että tuo ero on erittäin liukuva, liukuva, I-I-U-K-U-V-A; se voi kiinnostaa vain tutkijoita joita kohdeherkkyys kiehtoo. Eron lähellekään ei pääse, jos tyytyy niin löyhään, miltei lipsahduksenomaiseen ilmaisuun kuin Huru: "- - - ne inhimilliset merkityksisällöt, jotka tekevät hänestä Koiviston, ihmisen". Ihminen Koivisto ei ole vain julkinen symbolihahmo eivätkä edes hänen politiikkansa sisältöön varmaan vaikuta vain hänen julkisen symbolihahmonsia ominaisuudet.

Symbolit ovat myös minulle *osa todellisuutta*, totta kai. Minulle ne eivät kuitenkaan ole *ainoa* todellisuutta, niin kuin eivät Pekosellekaan. Jo kirjan *Totuusksita utopioihin* (1986, yhdessä *Ilkka Tervosen* kanssa tehty) alaotsikossa todetaan journalismi osaksi todellisuutta mutta ei ainoaksi todellisuudeksi; opuksessa nimenomaan pohditaan eksplisiitisti journalismin ja *muuntodellisuuden* suhdetta. Kirjoittaessani jotenkin journalistissävyisesti vaikkapa tähän lehteen en aina ole pitänyt tarpeellisena joka kerta kutsua myös ns. diskursiivista todellisuutta itsestään selvästi osaksi "koko" todellisuutta. Ehkä tämän jälkeen uudistan kielenkäyttöäni, jotta haastajieni tehtävä vaikeutuisi.

En tunne sellaista "objektivismin" määritelmää, jonka mukaan olisin tieto-opillisesti "objektivistin", ts. edustaisin itse ankarasti suomimaani suuntausta. Mutta jospa "objektivistin" nimen ansaitseekin pelkästään sillä, että journalismiteoriasaan hylkää "subjektivismin" siinä kuin "objektivisminkin" ja rakentaa subjektin ja objektin vuorovaikutuksen varaan? Jospa syntyni onkin se, että hyväksyn totuuden korrespondenssiteorian kaikkine

aukkoineen ja ongelmineen vähiten huonona totuusteorian, kuitenkin niin että itse korrespondenssin käsitteen on luonteeltaan *sosiaalinen sopimus*, ei sen enempää? Silloin olen "objektivistinen", vieläpä ilomielin.

Lopuksi: Hurun — paljon enemmän kuin Pekosen — ajattelutavan suuri *pragmaattinen* ongelma on, että lähes sokea tuijottaminen ainoastaan symboliseen alentaa kansalaisen toimintakykyä siitkin, mikä se muuten voisi olla. Kirjoitan tätä puheenvuoroa kunnallisvaalipäivän iltana ja Yhdysvaltain presidentinvaalien odottelun tunnelmissa ja tuumiskelen, että jos lapsetkin saisivat äänestää, heidän valintojensa ainoa perusta olisi varmaan symbolinen.

Pertti Hemánus

Myöhäismodernia mediafilosofiaa

VATTIMO, Gianni. *Läpinäkyvä yhteiskunta*. Suom. Jussi Vähämäki. Gaudeamus, Helsinki [i.v.=] 1991. 84 s.

Tiedotusoppineet eivät ole toistaiseksi havahtuneet joukolla huomaamaan, minkälaisen aarteen vartijoiksi heidät on pantu. Monella suunnalla tiedotusopin ulkopuolella ollaan nimittäin vakuuttuneita siitä, että yhteiskuntakehityksen nykyvaiheelle — oli sitten kyse taloudesta, politiikasta tai kulttuurista — on tunnusomaista joukkoviestinten avainrooli. Ehkä radikaaleimman muodon tämä media- ja varsinkin televisiokeskeisyys on saanut postmodernismikeskustelussa. Tarkasti ottaen postmodernistisen ajattelun ohjelmasta seuraa, että jälkimodernin maailman avaintiede on tiedotusoppi, joukkoviestintään ja medioihin keskittyvä tiede. Jos näin on, tiedotusoppineiden äänen pitäisi myös kuulua nykyistä selvempänä diagnooseissa omasta ajastamme, koska heillä jos kellään luulisi olevan tietoa siitä, mitä medioille on tapahtumassa.

Gianni Vattimon *Läpinäkyvä yhteiskunta*, joka on tuoreeltaan (alkuteos ilmestyi 1989) käännetty suomeksi Gaudeamusin "Eurooppalaisia ajattelijoita"-sarjassa, liittyy keskusteluun jälki- tai kuten tekijä myös sanoo myöhäismodernin kulttuurin medialuonteesta. Tekijä on vuonna 1936 syntynyt filosofi, joka työskentelee Torinon yliopiston filosofisen hermeneutiikan ja tulkinnan tekniikoiden laitoksessa. 1980-luvun puolivälistä alkaen Vattimon teoksia on käännetty lisääntyvässä määrin, niin että tällä hetkellä hänestä saanee jo esimerkiksi englanniksi pintaa syvemmälle ulottuvan otteen. Mikäli *Läpinäkyvä yhteiskunta* antaa tiivistelmän tekijänsä tavoitteista, mediafilosofian nykykeskustelusta kiinnos-

tuneen kannattanee jatkaa suomennosta pitemmälle Vattimon parissa.

Viestintä- ja yhteiskuntateoreettisesti ehkä suurin tie Vattimon teoksen luonnehdintaan kulkee kybernetiikan kautta. Siinä missä kybernetiikan suurena tavoitteena on ollut perustella viestinnän avulla tapahtuva järjestelmien itseohjautuvuus, Vattimo pyrkii kuvaamaan maailmaa, jossa viestinnän tehtävänä on yhteiskunnan itseohjautuvuuden tekeminen mahdolliseksi. Tämä on samalla Vattimon kriittisen ajattelun lähde, sillä yhteiskunnassa, jota määrityksen mukaan on mahdoton hallita, sosiaalisen kontrollin keinot harvenevat. Näin Vattimo pyrkii tyhjentämään erilaisen (Horkheimerista ja Adornosta Foucault'hon kulkevan) weberiläistyypin ajattelun, jonka mukaan modernin yhteiskunnan kehitys kulkee kohti kurinalaistumisen lisääntymistä ja sosiaalisen kontrollin täydellistymistä.

Siirtyä yhteiskunnan itsehallinnan ihanteesta sen mahdottomuuden ihanteeseen merkitsee samalla siirtymää modernista jälki- tai myöhäismoderniin ajatteluun. Tämän muutoksen ymmärtämisen avaimen tarjoavat Vattimolle joukkoviestimet. Se, miten mediat syövyttävät modernin maailman ydintä, tapahtuu ymmärtääkseni seuraavaan kaksivaiheeseen tapaan. Ensinnäkin radio, televisio ja lehdistö lisäävät räjähdysmäisesti viestinnän määrää ja antavat puheoikeuden yhä uusille alakulttuureille ja vähemmistöille. Toiseksi joukkoviestimet alkavat yhä selvemmin muodostua omaksi todellisuudekseen, ei ainoastaan todellisuuden tulkinnoiksi, mikä tarkoittaa, että ne irrealistavat "ensimmäistä" maailmaa. Kun medioiden ja todellisuuden välinen ero suhteellistuu, suhteellistuu myös itse todellisuus ja sen ote ihmisistä höltyy. Juuri tässä on joukkoviestinten nykyinen emansipaatiotehtävä: päästää ihmiset ns. todellisuuden painolastin alta.

Mikäli kuvaukseni on oikea, Vattimon mediafilosofia koskee kahta tiedotusopin peruskysymystä, joukkoviestinten toteuttamaa sananvapautta ja niiden ratio-